

treh med sabo čisto rahlo zvezanih anekdot: Matajev Matija snubi Anko, Matajev Matija gre v ris, Matajev Matija gre v Ljubljano. Bistvene notranje zveze med temi tremi deli ni. Prva anekdota je silno malenkostno razpredena, kar čitatelja v kljub lepemu jeziku zmuči. Edini dovtip obstoji v nerodnem govorjenju telebastega Matajevega Matija iz Telebanovine. Druga in tretja anekdota imata že zelo izrabljeno vsebino. Nerodnost kmetova, ki pride prvič v mesto, se je opisala že jako velikokrat in Murnik nam ni podal veliko novih dovtipov, njegova zasluga je samo, da jih je oblekel v leposlovensko govorico. Zatelebanost Matajevega Matija je prisiljeno pretirana. Razumemo, da je karikatura, in vsaka karikatura obstoji v pretiravanju značilnih potez, toda tudi to pretiravanje ima gotove meje. Čudna osebnost je berač Andraž Hudopisk, nemogoča celo v karikaturi, obenem pa tudi psihološko neutemeljena. Najslabše in naravnost neokusno je pa ono zborovanje vaščanov na Telebanovem. Niti v sedanjem, niti v polpreteklem času se ne more nobenemu prebivalcu naše dežele zdeti čudno, ako napravi kdo izlet v Ljubljano, bodisi tudi samo iz radovednosti. To ni več karikatura, ker karikatura mora imeti vsaj nekoliko podlage resničnosti. Živa osebnost, popolnoma odbijajoča od drugih, je Matijeva sestra Špela; brez vsake karikature in naravnost iz življenja vzeta je tudi njen mož trgovec Krajan. Ti dve osebi se odbijata ostro od ostalih in tvorita predmet zase, ki bi se lahko obravnaval posebej in razvil obširno.

Gospod Vojeslav Mole nam je orisal poljskega pesnika Slovackega, čigar 100 letnica rojstva se je lansko leto praznovala na Poljskem. Gotovo je bilo primerno, da smo tudi Slovenci dobili enkrat kratek spis o

LADISLAV LUKACZ

Slovackem, čigar senca vstaja v zadnjih časih iz groba in objema vedno bolj Poljsko. O Mickiewiczu se je pisalo med Slovenci že večkrat; že Jeriša nam je prevedel „Sonete krimske“, prevedene imamo nekatere njegove balade, „Gražino“, „Valenroda“ (v rokopisu), prevaja se „Pan Tadeusz“; od Slovackega imamo pa toliko kot ničesar in tudi njegova osebnost

je bila doslej med Slovenci malo znana. „Matica“ je storila dobro, da je rojake ž njim seznanila. Mole je čisto primerno in pravilno ocenil Slovackega, edina pomanjkljivost spisa je njegov premajhen obseg.

Tretja reč — kako bi jo že imenovali? — je spis Cvetka Golarja. To delo se da razumeti samo, ako vzamemo, da je pisatelj v njem hotel podati ka-

GROF KHUEN-HEDERVARY

prej hrvaški ban, sedaj ogrski ministrski predsednik

rikature najmodernejšega slovenskega slovstva in naših pisateljev. „Ein vollständiger Widersinn bleibt gleich geheimnisvoll für Kluge wie für Toren,“ je rekel Mefisto v Goethejevem Faustu. Čitatelj, ki bi se hotel mučiti, da bi iz tega spisa izžl kakšno misel, bi pač slabo uporabil svoj čas in trud. „Bratje in sestre v gospodu“ sanjajo, da jim neka kraljična daje cekine, in potem sanjajo, da pijejo za te cekine in se vesele z dekleti. To pripoveduje menda g. Cvetko Golar na 133 straneh Knezove knjižnice — ako sploh kaj pripoveduje, ker slednjič je tudi mogoče, da ne pripoveduje ničesar, ampak samo kar tako postavlja stavke k stavkom. V tem spisu se kaže drastično, kar opazujemo tudi drugod, da je pri nas formalistika popolnoma ubila predmetnost. Prvi pogoj umetniškega umotvora mora biti predmet sam, to, kar se opisuje, slika, opeva itd., potem šele način, kako se to dela. Grki so imenovali pesnika „poetes“, t. j. stvaritelj, ker on stvari predmete ter jih ljudem predstavlja. Stvariti jih pa mora po vzorih, katere vidi v življenju. Pisatelj mora opazovati življenje in ljudi, mora študirati in delati z razumom, izbirati rabno od nerabnega in slednjič šele predstaviti predmet v primerni obliki. Pri naših modernih pa ni nobenega opazovanja življenja, nobenega študiranja, nobenega kritičnega izbiranja, lepo zaokroženi stavki in umetno zbrane besede brez vsake vsebine in predmeta. Prava umetnost mora biti mogočna, privlačna, ki opaja množice in pretraja veke. Naša moderna umetnost pa, ki obstoji samo v zunanji formalistiki, je slabotna, plaha, ki na prstih šteje pristaše, se boji sveta in življenja, ne ve ničesar o bojih in zmagah, umira, komaj da je zagledala luč sveta. Mnogo lepih stavkov nam je napisal Cvetko Golar v svojem spisu, toda ne vem, če bi mu zmanjkalo kakšnega prsta njegovih rok, ako bi hotel nanje šteti potrpežljive čitatelje, ki bodo do konca prebrali njegovo delo. Življenje je tako široko in globoko.